

KÜRESEL EKONOMİK KRİZLE MÜCADELEDE IMF'İN DEĞİŞEN ROLÜ

Pınar HAYALOĞLU¹
Seyfettin ARTAN²

ÖZET

2007 yılının ortalarında Amerikan mortgage sisteminin çökmesiyle başlayan küresel ekonomik ve finansal kriz tüm dünyada yıkıcı etkilere yol açmış; bu durum IMF'ye uluslararası finansal sistemdeki rolünü yeniden canlandırması için bir fırsat yaratmıştır. Küresel ekonomik kriz IMF kaynaklarına olan talebi arttırmış, buna bağlı olarak IMF küresel ekonomik krizin derinleşen etkilerini bertaraf etmek için kredi koşullarını ve kredi imkanlarını büyük ölçüde değiştirerek bir dizi reform yürürlüğe koymuştur. Bu çalışmada, IMF'de meydana gelen söz konusu değişiklikler ve IMF'nin dünya ekonomisinde üstlendiği yeni rol tartışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: IMF, Küresel Ekonomik Kriz, IMF Programları

JEL Sınıflandırması: F53, G01, E02

THE CHANGING ROLE OF THE IMF TO FIGHT AGAINST GLOBAL ECONOMIC CRISIS

ABSTRACT

The global economic and financial crisis, which began with the meltdown in the American subprime mortgage market in the middle of 2007, has caused economic hardship around the world. This situation has created an opportunity for the IMF to revive its role in the international financial system. Global financial crisis has led to an increase demand for IMF resources. Depending on this, in response to the deepening global economic difficulties, the IMF put into effect a series of reforms that will change its credit conditions and credit facilities. This paper investigates foregoing changes occurring in the IMF and its new role assumed in the world economy.

Keywords: IMF, Global Economic Crisis, IMF Programs

JEL Classification: F53, G01, E02

¹ Öğr. Gör. Gümüşhane Üniversitesi, İİBF İktisat Bölümü, pinarhayaloglu@gumushane.edu.tr

² Yrd. Doç. Dr. Karadeniz Teknik Üniversitesi, İİBF İktisat Bölümü, artan@ktu.edu.tr

1. Giriş

IMF, kuruluşundan itibaren önemli eleştirilere hedef olmuş bir kurumdur. IMF destekli istikrar programlarının pek çok ülkede istenilen seviyede başarılı sonuçlar vermemesi hatta bazı ülkelerde mevcut istikrarsızlıkları daha da derinleştirilmesi IMF istikrar programlarını tartışmaların merkezine oturtmuştur. Krizden önce, gerek IMF'ye yöneltilen olumsuz eleştiriler gerekse dünya konjonktüründeki olumlu gelişmeler sonucu IMF'nin dünya ekonomisindeki rolü iyice zayıflamış durumdaydı. Ancak; 1929 Dünya Buhranından bu yana yaşanmış en kötü ekonomik kriz olarak adlandırılan küresel ekonomik kriz, IMF'ye kaybettiği önemini geri kazanması için önemli bir fırsat sunmuş durumdadır. 2007 yılının ortalarında gelişmiş ülke finans piyasalarında likidite sıkışıklığı şeklinde ortaya çıkan ve ABD mortgage piyasasının çökmesiyle etkisini göstermeye başlayan ekonomik kriz kısa sürede gelişmekte olan ülkelere de yayılmıştır. Küresel mali krizin tüm dünyaya yayılan yıkıcı etkileri IMF kredilerine olan talebi arttırmıştır. Küresel krizden etkilenen ülkeler politika önerisi ve finansal destek için tekrar IMF'ye başvurma yoluna gitmişlerdir.

Bu gelişmeler sonucunda, IMF de ülkelerin mali krizle mücadele etmelerine yardımcı olmak ve bu sayede uluslararası ekonomideki kaybettiği önemini geri kazanmak üzere kapsamlı bir yeniden yapılanma sürecine girmiştir. Bu doğrultuda; IMF üye ülkelerin ihtiyaçlarının hızlı bir şekilde yanıt verebilmek için başta kredi araçları ve kredi koşullarında olmak üzere pek çok faaliyet alanında önemli yenilikler gerçekleştirmiştir. Şöyle ki; IMF kredi kapasitesinin artırılması, kredi araçlarının gözden geçirilmesi, gözetim ve denetim fonksiyonlarının iyileştirilmesi bu yeniden yapılanmanın belli başlı unsurları arasında yer almaktadır.

Bu çalışmanın amacı; küresel ekonomik kriz nedeniyle IMF'de meydana gelen yeniden yapılanma sürecini incelemek ve IMF'nin küresel krizle mücadele kapsamında uluslararası finansal sistemde üstlendiği yeni rolü ortaya koymaktır. Çalışma dört bölüm olarak planlanmıştır. İkinci bölümde, IMF'nin tarihçesine ve IMF istikrar programlarının makroekonomik etkilerine ilişkin literatüre yer verilmiştir. Üçüncü bölümde kısaca küresel mali krizin etkilerine değinilmiştir. Dördüncü bölümde IMF'nin değişen yapısı incelenmiş ve bu bölümü sonuç ve değerlendirme kısmı takip etmiştir.

2. Tarihçe ve Literatür

IMF, 1945 yılında kurulmuş olan ve günümüzde 187 üyesi bulunan önemli uluslararası kuruluşlardan biridir. IMF'nin kuruluş amaçları; uluslararası parasal ilişkileri düzenlemek, uluslararası ticaretin dengeli büyümesini sağlamak ve ödemeler dengesi sorunu yaşayan üye ülkelere bu sıkıntıları aşmaları için gerekli mali desteği sağlamak olarak belirlenmiştir. Bununla birlikte, dünya ekonomisindeki gelişmelere bağlı olarak zaman içerisinde IMF'nin amaçları da genişlemiştir. Bu doğrultuda, IMF başlangıçta belirlenen amaçları yanında, üye ülkelerin karşılaşılabileceği tüm önemli sorunların çözümünde finansal yardım ve teknik destek sağlayan bir kuruluş haline gelmiştir.

Eskiden olduğu gibi günümüzde de ödemeler dengesi problemi yaşayan üye ülkeler belirli programları uygulamaları koşuluyla IMF'den finansal destek sağlayabilmektedirler. Klasik bir IMF istikrar programı; devalüasyon yapılması, bütçe açıklarının azaltılması, fiyatların serbest bırakılması, reel ücretlerin düşürülmesi, piyasa faiz oranlarının yükseltilmesi ve ticaretin liberalleştirilmesi gibi standart politikaları kapsamaktadır. Bununla birlikte IMF, önerdiği bu politikaları uygulayan ülkelerde çoğunlukla bir ekonomik büyümenin kaydedilmediği hatta bazen bu programların mevcut krizleri daha derinleştirdiği gerekçesiyle zaman zaman çeşitli eleştirilere maruz kalmıştır.

IMF istikrar programlarının başarılı olup olmadığını değerlendirmek amacıyla yapılan çalışmalar daha çok uygulanan programların enflasyon, ekonomik büyüme, cari işlemler dengesi ve ödemeler dengesi gibi bazı önemli makroekonomik göstergeler üzerindeki etkilerini incelemeye yönelik olmuştur. Bu çalışmaların ulaştıkları sonuçlar incelendiğinde; bazı araştırmacılar IMF programlarıyla ülke ekonomilerinin daha da kötüye gittiği yönünde sonuçlara ulaşırken, bazı araştırmacıların bu programların ülke ekonomilerini olumlu etkilediğini belirterek IMF politikalarını savunduklarını görmekteyiz. Bununla birlikte, IMF programlarının ülke ekonomisi üzerinde hiçbir etkisinin olmadığını ileri süren çalışmalar da mevcuttur.

Örneğin Przeworski ve Vreeland (2000), Hutchison (2001), Barro ve Lee (2003), Dreher (2005)'de IMF programlarının ekonomik büyümeyi olumsuz etkilediği yönünde sonuçlara ulaşırken; Killik ve diğerleri (1992) ve Dicks-Mireaux ve diğerleri (2000) ise, IMF programlarının büyüme üzerinde olumlu etkide bulunduğunu tespit etmişlerdir. Buna karşılık; Connors (1979), Hardoy (2002) ve Easterly (2005) IMF programların ekonomik büyüme üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığını ifade etmişlerdir. Edwards ve Santaella (1992), Bird (1996) ve Dicks-Mireaux ve diğerleri (2000) yaptıkları çalışmalarda, IMF programlarının enflasyon üzerinde herhangi bir etkisi olmadığını; Goldstein ve Montiel (1986) ise IMF programlarının enflasyon oranında bir artışa neden olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bununla birlikte; Khan (1990), Schadler ve diğerleri (1993) ve Conway (1994) IMF programlarının enflasyon oranında bir düşüşe yol açtığını tespit etmişlerdir.

IMF programlarının cari işlemler dengesi üzerindeki etkilerini ölçmeyi amaçlayan çalışmalarda; Bird (1996), Khan (1990), Conway (1994), Bağcı ve Perraudin (1997) programdan sonra bir iyileşme olduğu sonucuna ulaşırken; Goldstein ve Montiel (1986)'da yaptıkları çalışmada IMF programlarının cari işlemler dengesini olumsuz etkilediğini tespit etmişlerdir. Bunun yanında, Killick ve diğerleri (1992) IMF programlarının cari işlemler dengesi üzerinde bir etkisi olmadığını belirtmişlerdir. IMF programlarının ödemeler dengesi üzerindeki etkilerini ölçen çalışmalarda; Connors (1979) IMF programlarının ödemeler dengesi üzerinde etkili olmadığı sonucuna ulaşırken, Khan (1990) ve Bird (1996) IMF programlarının ödemeler dengesi üzerinde olumlu etkilerde bulunduğunu tespit etmişlerdir. Goldstein ve Montiel (1986) ise IMF programlarının ödemeler dengesini olumsuz etkilediğini belirtmiştir.

Dikkat edileceği üzere, IMF politikalarının ülke ekonomileri üzerindeki etkileri konusunda yapılan çalışmalarda tam bir mutabakat söz konusu değildir.

IMF destekli istikrar programlarının uygulandıkları ülkelerde etkin sonuçlar verip vermediğini araştıran çalışmalarda elde edilen bulguların, politikaların güvenirliliği açısından belirsizlik içermesi, IMF programlarına yöneltilen eleştirilerin artmasına yol açmıştır. IMF'ye karşı olan görüşlere göre, IMF aşırı müdahaleci ve çözümden daha fazla sorun yaratan bir kurum olarak nitelendirilmekte ve uzun dönemde büyüme ve gelişmeyi engelleyen politikalar önerdiği gerekçesiyle eleştirilmektedir. Hatta bu programların uygulandıkları ülkelerde krizlere neden olmaları, birçok ülkenin IMF ile yollarını ayırmasına yol açmıştır. Malezya, Rusya, Arjantin ve Brezilya IMF ile yollarını ayırmış ve başarılı olmuş ülkeler arasındadır. Bazı araştırmacılar ise daha da ileriye giderek, dünyada esnek döviz kuru rejimi uygulanmaktayken ve ödemeler dengesi problemi yaşayan ülkelerin borç alabileceği çok sayıda özel sermaye piyasası mevcutken, IMF'ye gerek olmadığını ve Fon'un tamamen kapatılması gerektiğini savunmaktadırlar. Diğer yandan; küreselleşme süreci ile birlikte IMF'nin dünya ekonomisinde önemli bir rol üstlendiğini ileri süren görüşler de mevcuttur. Bu görüşe göre; ekonomik krizlerin kolayca diğer ülkelere yayılabileceği küreselleşen dünyada IMF'ye düşen rol, gelecekte meydana gelebilecek krizleri önlemeye yardımcı olmak ve meydana gelen krizlerin global etkilerini en aza indirmek olmalıdır (Hayaloğlu, 2008:3).

Yukarıdaki tartışmaların yanında; IMF, özellikle sık sık ödemeler dengesi problemi ile karşı karşıya kalan gelişmekte olan ülkelere sağladığı kredilerle dünya ekonomisinde önemli bir yer tutmaktadır. IMF ekonomik sıkıntıya giren üye ülkelere, belirli şartları yerine getirmek koşuluyla, genellikle stand by düzenlemesi kapsamında mali kaynak sağlamaktadır. Gelişmekte olan ülkelerin neredeyse tamamı IMF ile bir stand by anlaşması imzalamış ve IMF'den mali kaynak sağlamıştır. Şöyle ki; Tablo 1'den de takip edileceği üzere IMF, 1952–1999 yıllarını kapsayan dönemde toplam 760 tane stand by anlaşması düzenlemiştir. Bu düzenlemelerin ülke gruplarına göre dağılımı ise şu şekildedir: 284'ü Latin Amerika Ülkeleri, 101'i Asya Ülkeleri, 33'ü Orta Doğu Ülkeleri, 229'u Afrika Ülkeleri ve 113'ü diğer ülkelerden oluşmaktadır.

Tablo 1: 1952-1999 Yılları Arasında Düzenlenen Stand By Anlaşmaları

	Stand By Anlaşması (SBA)	Ülke Başına Ortalama
Latin Amerika	284	11.7
Asya	101	6.8
Orta Doğu	33	5.3
Afrika	229	7.2
Diğer	113	3.2
Toplam SBA	760	6.8

Kaynak: Hutchison-Noy, 2003, s.995.

Öte yandan Tablo 2'de IMF'nin 1999-2010 yılları arasında imzalamış olduğu stand by anlaşmaları yer almaktadır. Buna göre IMF ile, 1999–2007 yılları arasında

ise toplam 64 adet stand by düzenlemesi imzalanmıştır. Yapılan stand by düzenlemelerinin sayıları 1999 yılından itibaren giderek azalmış ve son olarak 2007 yılına gelindiğinde ise yalnızca üç ülke ile stand by düzenlemesine gidilmiştir. Küresel krizin etkilerini gösterdiği 2008 yılından itibaren ise yapılan stand by düzenlemelerinin sayısının tekrar arttığını görmekteyiz. 2008 yılında sekiz ülke ile stand by düzenlemesine gidilmişken, bu sayı 2009 yılında 13 ve 2010 yılının ilk yarısında beş olmak üzere 2008-2010 yılları arasında toplam 26 stand by düzenlemesi yapılmıştır.

Tablo 2: 1999-2007 Yılları Arasında Düzenlenen Stand By Anlaşmaları

YIL	SBA	YIL	SBA
1999	5	2005	6
2000	11	2006	5
2001	11	2007	3
2002	9	2008	8
2003	10	2009	13
2004	5	2010	5

Kaynak: www.imf.org

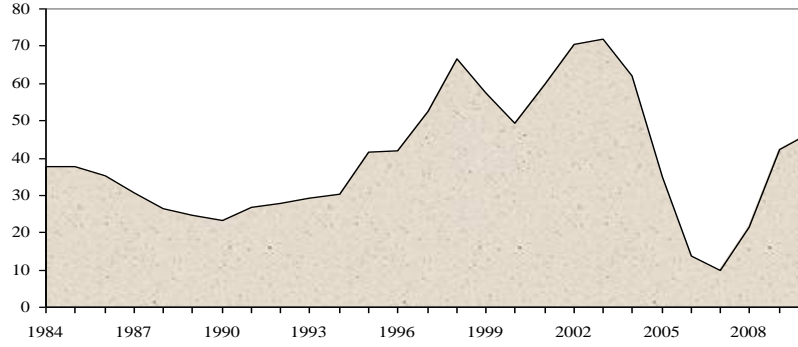
* 15 Temmuz 2010 tarihi itibarıyla

IMF'nin imzaladığı stand by anlaşmalarının sayıları krizin derinleştiği 2008 yılına kadar büyük ölçüde azalmıştır. Özellikle 2004 yılından itibaren dünya ekonomisindeki olumlu koşullar sonucu birçok ülke IMF'ye olan borçlarını ödemeye başlamış ve sonuç olarak Fon'a duyulan ihtiyaç büyük ölçüde azalmışken, 2008 yılından itibaren IMF'ye olan borçlar tekrar artışa geçmiştir.

Üye ülkelerin IMF'ye olan ödenmemiş borç miktarları (IMF'nin alacak stoğu) Grafik 1'de yer almaktadır. Grafik 1'de görüleceği üzere, 1990-2003 yılları arasında (2001 yılı hariç) sürekli olarak artan borç miktarı 2003 yılında 71.9 milyar SDR ile en yüksek değerini almıştır. 2003 yılından sonra, IMF ile yapılan stand by düzenlemelerindeki azalışlar ve bazı ülkelerin IMF'ye olan borçlarını erken ödemeleri nedeniyle Fon'a olan borç miktarının azaldığını ve 1984-2010 yılları arasında en düşük değerini 9.8 milyar SDR ile 2007 yılında aldığı görülmektedir. Krizin etkilerini göstermeye başladığı 2008 yılından itibaren ise, IMF ile imzalanan stand by düzenlemelerinin sayısının artmasına bağlı olarak IMF'ye olan ödenmemiş borç miktarları tekrar artış göstermeye başlamıştır.

Kriz öncesi IMF kredilerine olan talebin azalması, diğer yandan Fon'un bütçesinin zayıflamasına da yol açmıştır. IMF üye ülkelere verdiği borçlar karşılığında faiz geliri elde ettiği için, IMF kredilerine olan talebin azalması Fon'un gelir kaynaklarını azaltmış ve bütçesinin 2007 yılında açık vermesine yol açmıştır (Weiss, 2008a:3). Bu gelişmeler sonucunda; IMF küçülme kararı almış ve bütçesini kısma yoluna gitmiştir.

**Grafik 1: IMF'nin Ödenmemiş Kredi Borçları
(1984-Nisan 2010, milyar SDR)**

Kaynak: www.imf.org

Kısaca krizden önce IMF'nin uluslararası ekonomideki rolü azalmış hatta bazı araştırmacılara göre IMF ölmüştü. Tüm az gelişmiş ülkeler IMF ile bağlarını koparmış, IMF ile stand by düzenlemesi imzalayan ülke sayısında ciddi azalmalar meydana gelmişti. Ancak; 2007'de başlayan ve 2008 yılından itibaren birçok ülkede etkisini gösteren ekonomik kriz, IMF'ye uluslararası ekonomideki rolünü tekrar kazanması ve eski gücüne kavuşabilmesi için büyük bir fırsat sunmuştur. Bu bağlamda IMF, yeni koşullara uyum sağlamak ve eski itibarını kazanmak için bir dizi çalışma başlatmıştır. Yapılan yenilikleri daha iyi kavrayabilmek için öncelikle aşağıda bu yeniliklere neden olan ekonomik kriz hakkında kısaca bilgi verilecektir.

3. Küresel Ekonomik Kriz ve IMF'ye Etkisi

Henüz sebepleri üzerinde tam olarak mutabakata varılamayan ekonomik krizin ortaya çıkmasına zemin hazırlayan en önemli faktörün gözetim ve denetim eksikliği olduğu büyük ölçüde kabul görmüş durumdadır. Bunun yanı sıra, IMF (2009a)'ya göre küresel krizin tohumları, son yıllardaki yüksek büyüme ve düşük faiz ortamında atılmıştır. Buna göre, yüksek büyüme ve düşük faiz aşırı iyimserliğe ve risk alımına yol açmış ve piyasa disiplini, finansal düzenleme, makroekonomik politikalar ve küresel gözetim alanlarında çeşitli aksamalar oluşmuştur. Bu dönemde küresel finansal sistem hızla genişlemiş ve düşük risk-yüksek getiri sunduğu varsayılan yeni araçlar yaratmıştır (IMF, 2009a:3).

Zincirin başlangıç halkası ise ABD bankalarının portföyünde her zaman önemli bir yer tutan ipotekli konut kredileridir. Bu ortamda, "subprime" konut kredisi olarak da adlandırılan ve ABD'de düşük gelir grubuna açılan konut kredilerinin toplam konut kredilerindeki payı giderek artmıştır. Bu payın 2003'te yüzde 8.5'ten, 2006'da yüzde 20.1'e çıkması sistemin barındırdığı riski artırmıştır. Kredi ödemelerinde yaşanan problemler, geri çağrılan krediler ve sonrasında teminatların (konutların) satışı, konut fiyatlarında dikkate değer bir düşüşe neden olmuştur. Banka ser-

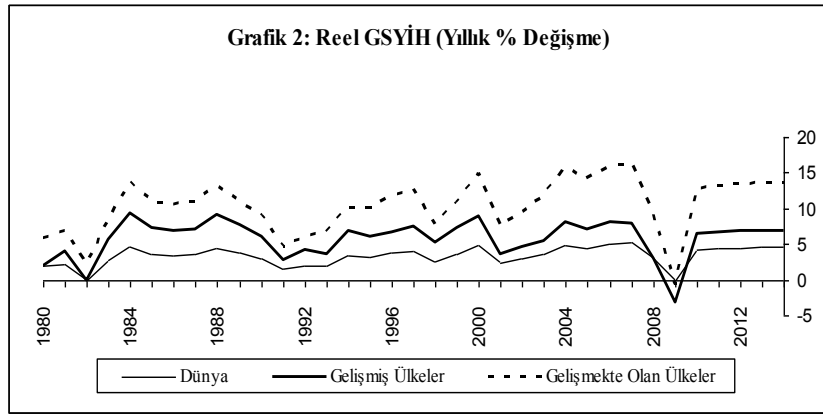
mayelerindeki erime süreci bu şekilde tetiklenmiş ve bir kısır döngü içine girilmiştir (Tepav, 2008:2).

Sonuç olarak; sürdürülemez dış dengesizlikler birikmiş; hem gelişmiş ekonomilerde hem de yükselen piyasa ekonomilerinde, özellikle konut alanında mal varlığı fiyatı balonları oluşmuş; emtia fiyatlarında ciddi artışlar olmuş ve hem geleneksel bankacılık sisteminin içinde hem de dışında temel finansal sistemlerde son derece büyük bir kaldıraç (leverage) ve risk birikimi ortaya çıkmıştır. Finansal piyasa düzenleyicileri ise finansal yenilik patlamasının ardında yatan risk yoğunlaşmalarını ve hatalı teşvik öğelerini görmekte yetersiz kalmışlardır. Diğer yandan; uygulanan makroekonomik politikalarda da finansal sistemde ve konut piyasasında sistematik risklere katkıda bulunan büyümekte olan makroekonomik dengesizlikler yeterince göz önüne alınmamış ve politikaların koordine edilmesine ilişkin uluslararası düzeyde etkili bir işbirliğine ulaşılamamıştır. Bunların sonucu olarak da, finansal kriz 2009 Mali Yılında beklenildiğinden daha ötelere ve daha süratli yayılarak küresel üretim ve ticarete daha önce görülmemiş düzeyde bir düşüşe yol açmıştır. Kredi krizinin ve mal varlığı değerlerindeki büyük düşüşün etkileri bankacılık sistemlerinden hızla geçip küresel ekonomi içindeki bütün sektör ve ülkelere sıçramış, tüketici ve iş güveninin çökmesi bu etkileri daha da büyütüştür (IMF, 2009a:3).

Amerika'da 2007 yılının ortalarında mortgage sisteminin çökmesiyle patlak veren ve kısa sürede diğer ülkelere de sıçrayarak küresel bir boyut kazanan ekonomik kriz tüm dünyada yıkıcı etkilere yol açmıştır. Alınan kapsamlı politika tedbirlerine rağmen krizin mali kesimde neden olduğu olumsuz etkiler giderilemediği gibi reel kesimde yarattığı resesyon da artarak devam etmiştir. Hiçbir ülke krizin yıkıcı etkilerinden kurtulamamıştır. Tüm ülkelerin krizle birlikte ekonomik göstergeleri bozulma göstermiştir. Bu bozulma IMF'nin raporlarına da yansımış, IMF'nin dünya ekonomisine ilişkin tahminlerini yayınladığı Dünya Ekonomik Görünümü Raporu'nda (WEO: World Economic Outlook); krizin derinleştiği 2009 yılında dünya ekonomisinde yüzde 1.3'lük bir küçülme beklediğini ifade etmiştir. Bu istatistik ikinci dünya savaşından bu yana öngörülen en düşük büyüme rakamıdır. Raporda gelişmiş ekonomilerde meydana gelecek küçülmenin yüzde 3.8 olarak gerçekleşeceği tahmin edilirken, gelişmekte olan ülkelere ise yüzde 1.6 oranında bir büyüme öngörülmüştür¹. Ayrıca raporda; 2007 yılında başlayan, 2008 yılında yayılan ve 2009'da derinleşerek devam eden küresel ekonomik krizin 2010 yılının ilk çeyreğinde dünya ekonomisinde öngörülen yüzde 1.9 oranında büyüme ile sonlanacağı öne sürülmüştür (WEO, 2009:10).

¹ Nisan ayında yayınlanan raporun ardından IMF Ekim ayında yayınladığı raporda öngörülerini güncellemiş ve dünya ekonomisi küçülme tahminini yüzde 1.1 olarak revize etmiştir. Bunun yanında gelişmiş ülkeler için tahmin ettiği küçülme rakamını yüzde 3.4 ve gelişmekte olan ülkeler için öngördüğü büyüme rakamını yüzde 1.7 olarak güncellemiştir. 2009 yılına ilişkin gerçekleşen rakamlar ise şu şekildedir: dünya ekonomisi ve gelişmiş ülkelerde sırasıyla yüzde 0.6 ve yüzde 3.2 oranında küçülme, gelişmekte olan ülkelere ise yüzde 2.4 oranında büyüme yaşanmıştır. Dikkat edileceği üzere, IMF'nin küçülme tahminleri beklentilerin altında kalırken, büyüme tahmini beklentinin üstünde gerçekleşmiştir.

Nisan 2010 tarihli WEO raporunda ise tahminler revize edilmiştir. Buna göre; 2010 yılı için dünya ekonomisinde yüzde 4.2 oranında bir büyüme öngörülmüştür. Gelişmiş ülkeler ve gelişmekte olan ülkeler için ise bu tahminler sırasıyla yüzde 2.3 ve yüzde 6.3 olarak belirtilmiştir. Dünya ekonomisine ilişkin mevcut veri ve IMF tarafından öngörülen büyüme oranları Grafik 2’de sunulmuştur.

Kaynak: IMF, 2010, WEO Data Base

Bu yaşananların etkisiyle krizden önce neredeyse unutulmak üzere bir kurum olan IMF de giderek derinleşen krizle birlikte önemi artan bir kurum haline gelmiştir. Krizin yıkıcı etkileri nedeniyle kaynak sıkıntısı yaşayan ülkeler IMF desteğine ihtiyaç duymuşlar ve böylece IMF kredilerine olan talep tekrar canlanmıştır. 2008 yılında IMF, finansal krizden etkilenen ülkelere tekrar kredi sağlamaya başlamıştır. Şöyle ki; 2007 yılında IMF ile stand by anlaşması imzalayan ülke sayısı yalnızca üç iken, küresel krizin derinleştiği 2008 yılında IMF ile stand by anlaşması imzalayan ülke sayısı sekiz olarak gerçekleşmiştir. Son verilere göre ise (15 Temmuz 2010 tarihi itibarıyla) IMF'nin stand by anlaşması düzenlediği ülke sayısı toplamda 20 olarak belirtilmiştir¹. Bu durum krizden önce uluslararası sistemdeki rolü büyük ölçüde zayıflayan IMF'yi ve IMF'nin üstlenmesi gereken fonksiyonları yeniden tartışılır hale getirmiştir.

Bu bağlamda küresel ekonomik kriz, uluslararası finansal sistemin yeniden yapılandırılması gerektiği konusunu gündeme getirmiştir. Bu görüş doğrultusunda; uluslararası finansal sistemin işleyişinden sorumlu bir kuruluş olarak IMF, bir yandan küresel ekonomik kriz nedeniyle artan üye ihtiyaçlarına hızlı bir şekilde yanıt verebilmek diğer yandan uluslararası ekonomide kaybettiği önemini tekrar kazanmak üzere yeniden yapılanma süreci içine girmiş ve başta kredi verme faaliyetleri olmak üzere birçok faaliyetinde ve organizasyon yapısında büyük çapta değişiklikler

¹ Bu ülkeler şunlardır; Angola, Antigua ve Barbuda, Bosna, Dominik Cumhuriyeti, El Salvador, Gürcistan, Yunanistan, Guatemala, Macaristan, İzlanda, Irak, Jamaika, Letonya, Maldivler, Moğolistan, Pakistan, Romanya, Sırbistan, Ukrayna, Sri Lanka.

içeren bir dizi reform yürürlüğe koymuştur. Bunlardan bazıları; IMF'nin kredi verme çerçevesinin güncellenmesi, farklı gelir düzeyine sahip ülkelere yönelik düzenlemeler ve IMF'nin organizasyon yapısının yeniden gözden geçirilmesi şeklindedir. Aşağıda bu gelişmeler doğrultusunda IMF'nin krizle birlikte değişen yapısı üzerinde durulacaktır.

4. IMF'nin Krizle Birlikte Değişen Yapısı

Küresel mali krizle mücadele kapsamında IMF'nin çalışma şekli bir çok açıdan değişime uğramıştır. Her şeyden önce finansal krizin IMF kaynaklarına olan talebi arttırması, IMF'nin krizin yıkıcı etkileriyle karşı karşıya kalan ülkelerin ihtiyaçlarına hızlı bir şekilde yanıt verebilmek için kredi kapasitesini genişletmesine yol açmıştır. Bunun yanında, ülkelerin IMF'den kredi kullanımını kolaylaştırmak üzere, daha fazla kaynağa daha az kısıtlamayla ulaşılmasına imkan veren yeni düzenlemelere gidilmiştir. IMF ayrıca; küresel ekonomik kriz nedeniyle kredi araçlarını da gözden geçirmiştir. Buna göre, ülkelere krizin üstesinden gelebilmeleri için yeni kredi imkanları sunmasının yanında bazı kredi araçlarını da güncelleme kararı almıştır.

IMF'nin küresel ekonomik krizle mücadele kapsamında geçirmiş olduğu reform sürecini; IMF'nin kredi kapasitesindeki değişiklikler, kredi verme çerçevesindeki değişiklikler ve IMF'de meydana gelen diğer değişiklikler olmak üzere üç başlık altında analiz etmek mümkündür.

4.1. IMF'nin Kredi Kapasitesindeki Değişiklikler

Bir üye ülke ödemeler dengesi problemi yaşadığında, bir diğer anlatımla, uluslararası ödemelerini karşılayacak uygun şartlarda ve yeterli miktarda kredi bulamadığında IMF'den finansal destek talebinde bulunabilmektedir. Kuruluşundan günümüze kadar IMF tarafından üye ülkelere sağlanan kredi hacminde zaman içinde kayda değer değişiklikler meydana geldiğini görmekteyiz. Örneğin, 1970'lerdeki petrol krizi ve 1980'lerdeki borç krizi sonrasında IMF kredilerinde büyük artışlar yaşanmıştır. Ayrıca 1990'lı yıllarda Orta ve Doğu Avrupa'daki rejim değişikliği sonrası yaşanan geçiş dönemi ve gelişmekte olan ülkelerde yaşanan krizler, IMF kaynaklarına olan talebin daha da artmasına yol açmıştır. 2000'lerin başlarında Güney Amerika'da yaşanan krizler, IMF kaynaklarına olan yüksek talebi sürdürmüş, ancak daha sonra şartlar düzeldiğinde bu kredilerin büyük bir kısmı geri ödenmiştir. Artan uluslararası sermaye akımları ve riskin düşük fiyatlandırılmasının yol açtığı borçlanma oranlarının düşmesini izleyen dönemin ardından gelişmiş ülkelerde yaşanan mali krizin damgasını vurduğu 2008 yılı sonlarından itibaren ise IMF kredilerine olan talep tekrar canlanmaya başlamıştır (IMF, 2009b:1).

Küresel ekonomik krizin IMF kredilerine olan talebi arttırması IMF kaynaklarının da arttırılması ihtiyacını doğurmuştur. Bu ihtiyaç doğrultusunda; 2 Nisan

2009'da Londra'da toplanan G-20 Liderler Zirvesinde¹ finansal krizle mücadele için IMF kaynak kapasitesini destekleme kararı alınmıştır. Buna göre G-20 liderleri; IMF'nin artan talebi karşılayabilecek kadar yeterli kaynağa sahip olabilmesi için, Fon'un kredi kapasitesininin 250 milyar dolardan 750 milyar dolara çıkartılmasına onay vermişlerdir. Fon'un borç verilebilir kaynaklarının arttırılmasında ise IMF tarafından çeşitli seçenekler belirlenmiştir. Ancak; IMF daha çok üyelerle yaptığı ikili borçlanma anlaşmaları, resmi sektöre bono ihracı² ve Yeni Borç Alma Uygulamaları'nın (NAB: New Arrangement to Borrow)³ genişletilmesi şeklindeki yöntemlere ağırlık vermiştir.

IMF kaynaklarının arttırılmasında ilk adımı üyelerle yapılan ikili borçlanma anlaşmaları oluşturmaktadır. Bu yolla sağlanması beklenen 250 milyar dolarla IMF kaynaklarının kısa sürede iki katına çıkarılması hedeflenmiştir. Bu bağlamda IMF'nin kaynaklarının arttırılması amacıyla Fon'a ilk olarak katkı sağlamayı taahhüt eden ülkelerden olan Japonya ve Avrupa Birliği Fon'a 100'er milyar dolar, İsviçre ve Kanada 10'ar milyar dolar ve Norveç 4.5 milyar dolar sağlamayı taahhüt etmişlerdir (Weeks-Brown, 2009:12-13).

IMF'nin kullanılabilir kaynaklarının⁴ 750 milyar dolara çıkarılması ise, üyelerinden borçlanma yoluyla işleyen NAB'ın genişletilmesi ve modernleştirilmesi ile sağlanacaktır. Bu doğrultuda; 26 olan katılımcı sayısının arttırılması, sağlanan kredinin ikili anlaşmalar yoluyla sağlanacak 250 milyar dolarlık yardımlar da dahil olmak üzere 500 milyar dolara yükseltilmesi ve NAB'ın daha esnek hale getirilmesi ile kredi tabanının güçlendirilmesi amaçlanmıştır (IMF, 2009c:3). Böylece IMF'nin yaklaşık 1.1 trilyon dolara yükselen kaynağı ile krizden etkilenen ülkelere kredi vermesi ve bu şekilde dünya ekonomisinin toparlanması hedeflenmiştir.

NAB'ın genişletilmesine ek olarak G-20 Liderleri IMF'nin sanal para birimi olarak adlandırılan Özel Çekme Hakkı (SDR) için de 250 milyar dolarlık ek kaynak sağlanması ve bunun üye ülkelere tahsis edilmesini kararlaştırmıştır⁵. 250 milyar dolarlık yeni SDR tahsisatı IMF kaynaklarını genişletmemekte ancak bütün üye ülkelerin uluslararası rezervlerinde bir artış yaratmaktadır⁶. Her üye ülke IMF'deki kotası-

¹ 20 Ekonomi Bakanı ve Merkez Bankası Başkanları Grubu, yani G-20, önemli sanayileşmiş ve gelişmekte olan ülkeleri bir araya getirerek küresel ekonomideki önemli konuları değerlendirmek amacıyla 1999'da kurulmuştur.

² IMF, tarihinde ilk kez, kaynaklarını arttırmak üzere bono ihracını gündemine almıştır.

³ NAB, IMF ile 26 gelişmiş üye ülkenin ve kurumların arasında düzenlenen özel bir kredi anlaşmasıdır.

⁴ IMF kaynaklarının bir kısmı kullanılabilir değildir. IMF'nin finansal işlemleri ve operasyonları için kullanamadığı kaynakları şunları kapsamaktadır: IMF'nin altın rezervleri, IMF kaynaklarını kullanmakta olan üye ülkelerin paraları, nispeten zayıf dış pozisyona sahip diğer üye ülkelerin paraları ve diğer likit olmayan IMF varlıkları (IMF, 2009h: 2).

⁵ G-20'de önerilen 250 milyar dolar tutarında SDR tahsisatı IMF'nin Güvernörler Kurulu tarafından 7 Ağustos 2009 tarihinde onaylanmış ve 28 Ağustos 2009 tarihinde gerçekleştirilmiştir (Gottselig, 2009a:1).

⁶ SDR tahsisatı, her bir IMF üyesinin elindeki uluslararası rezervleri artırırken, Fon'un borç vermekte kullandığı kaynaklarda bir artış yaratmamaktadır. Bununla birlikte, üye ülkelere uluslararası işlemlerde kullanabilecekleri güçlü paraları elde etmeleri için ek bir yöntem sağlamaktadır. Bu doğrultuda; SDR

nı belirleyen yeni SDR'lerden pay almakta ve bu ise her ülkenin döviz rezervlerini arttırmaktadır (Sanford ve Weiss, 2009: 12).

Yukarıda ortaya konulan yeniliklerin dışında; IMF Yönetim kurulu, IMF kaynaklarını arttırmak üzere, Fon'un elindeki altın stoklarının bir kısmının satışını destekleme kararı almıştır. Kurul bu amaç doğrultusunda; 18 Eylül 2009 tarihinde Fon'un altın stoklarının 403.3 tonunu yani toplam altın stokunun yaklaşık sekizde birine denk gelen miktarının satışını onaylamıştır. Bu yolla elde edilen gelir; IMF'nin, ülkelerin ekonomik ve finansal politikaları ile diğer borçlanma dışı etkinliklerinin gözetimi için yapmış olduğu harcamaları karşılayan borçlanma gelirlerine daha az bağımlı olmasını sağlayacak olan IMF'nin yeni gelir modelinin¹ finansmanında kullanılacaktır. Ayrıca altın satışından elde edilen kaynağın bir kısmı da düşük gelirli ülkelere sağlanacak olan imtiyazlı kredilerin kapasitesinin artırılmasına yardımcı olacaktır (Gottselig, 2009b:1).

4.2. IMF'nin Kredi Verme Çerçevesindeki Değişiklikler

Finansal krizin yeniden IMF kredilerine olan talebi arttırması, IMF'nin borç verme araçlarının üye ülkelerin değişen ihtiyaçlarına göre yeniden şekillendirilmesi gerekliliğini ortaya çıkartmıştır. Bu doğrultuda; IMF ülkelerin ihtiyaçlarına daha iyi hizmet verebilmek için kredi imkanları ve kredi sağlama koşullarının modernizasyonuna yönelik geniş kapsamlı bir inceleme gerçekleştirmiştir. IMF kredi verme çerçevesinde; şartların modernizasyonu, yeni bir esnek kredi hattının uygulanması, kurumun geleneksel stand by anlaşmalarının esnekliğinin arttırılması, ülkelerin kredilere erişim limitlerinin iki katına çıkarılması, kredilerin maliyet ve vade yapısının kolaylaştırılması ve seyrek kullanılan kredi araçlarının uygulanmasına son verilmesini kapsayan büyük bir revizyon yapmıştır. Aynı zamanda küresel ekonomik krizde ülkelere sağladığı desteğin bir parçası olarak IMF bazı kredi araçlarını da değişen şartlara uyumlaştırmak amacıyla gözden geçirmiştir.

IMF'nin kredi verme çerçevesindeki değişimler daha çok yeni kredi araçlarının oluşturulması ve kredi koşullarının daha esnek hale getirilmesi ve modernleştirilmesi şeklinde belirginleşmiştir. Bu doğrultuda IMF'nin kredi verme çerçevesindeki değişimler, kredi verme koşullarındaki ve kredi araçlarındaki değişiklikler olmak üzere aşağıda iki başlık altında incelenmiştir.

4.2.1. IMF'nin Kredi Verme Koşullarındaki Değişiklikler

tahsisatının ardından, üyeler bunları kendi rezervlerinde tutmaya ya da kendi durumlarına bağlı olarak SDR'leri güçlü paralarla değiştirmeye karar verebilmektedirler (Gottselig, 2009a: 2).

¹ IMF'nin kuruluşundan bu yana takip ettiği iş modeli, çalışmalarının borç verme faaliyetlerinden elde ettiği gelire finans edilemesi esasına dayanmaktadır. Borç vermek gelir sağlar çünkü IMF'nin kendisinden finansal kaynak sağlayan üye ülkelerden aldığı faiz oranı, kredi aldığı üye ülkelere ödediği faizden yüksektir. Bununla birlikte, son yıllarda Fon'un borç verme faaliyetlerindeki keskin düşüş nedeniyle bu model sürdürülemez hale gelmiştir (IMF, 2009j: 1). Modelin eksikliklerini gidermek üzere tasarlanan yeni gelir modeli öncelikli olarak IMF'nin gelir kaynaklarını arttırmayı amaçlamaktadır. Yeni gelir modelinin en önemli özelliği altın satışından elde edilecek karlarla bir gelir kaynağının yaratılmasını sağlamaktır.

Daha önce de vurgulanmış olduğu gibi, küresel krizden etkilenen ülkeler politika önerisi ve finansal destek için tekrar IMF'ye başvurma yoluna gitmişlerdir. Bu ihtiyaç doğrultusunda; küresel mali krizle birlikte IMF'nin kredi verme yapısında meydana gelen değişiklikler ülkelerin IMF'den kredi kullanımını kolaylaştırma amacına yönelik olmuştur. Bu çerçevede ülkelere daha hızlı, daha fazla ve daha az koşullu kredi imkanı getirilmiştir (Shin ve Heath, 2009:1-2).

Kredi kullanım koşullarının modernize edilmesi çerçevesinde meydana gelen reformlardan biri, geleneksel koşulluluk (ex-post conditionality) yerine önceden belirlenmiş yeterlilik kriterlerine (ex-ante conditionality) dayanan programların uygulanmasına yöneliktir (IMF, 2009d:2). Yeni uygulamaya göre, IMF bir ülkeye kredi verirken önce ülkelerin belirli kriterlere sahip olup olmadığına (ex-ante conditionality) bakacaktır. Geleneksel koşullulukta ise bir ülke program çerçevesinde belirlenmiş kriterleri yerine getirdikçe (ex-post conditionality) kendine tanınan kredi imkanından bölüm bölüm faydalanmaya hak kazanmaktaydı (Makroskop, 2009:2).

Modernizasyona yönelik reformlardan bir diğeri; IMF destekli istikrar programlarında yer alan yapısal reformların, düşük geliri ülke programları dahil olmak üzere bütün IMF programlarında, yapısal performans kriteri yerine normal gözden geçirme sürecinde değerlendirilmesidir. Bu revizyonla birlikte, yapısal reformlar IMF destekli programların bir parçası olmaya devam edecektir. Ancak, ülkeler artık önceden belirlenen yapısal reform hedeflerine ulaşamamaları durumunda, resmi izinlere ihtiyaç duymayacakları için, kredi politikalarının değerlendirilmesi kredi kullanımının olumsuz algılanmasını azaltacak şekilde gerçekleştirilecektir (IMF, 2009d: 2). Böylece yapısal reformlar belirlenen tarihlerde gerçekleştirilmediğinde bu durum ülkenin kredi kullanımına engel teşkil etmeyecektir.

4.2.2. IMF'nin Kredi Araçlarındaki Değişiklikler

IMF, üye ülkelerin ihtiyaçlarına göre zaman içinde çeşitli kredi araçları geliştirmiştir. Tablo 3'de sunulmuş olan IMF'nin kuruluşundan günümüze kadar kullanmış olduğu başlıca kredi araçları tarihsel süreçte aşağıda detaylı olarak incelenmiştir. Çalışmanın amacı ekonomik kriz nedeniyle IMF'nin yapısı ve kredi verme koşullarındaki değişikliğin analizi olduğundan, IMF'nin kredi araçlarındaki değişimler ekonomik kriz esas alınarak tasnif edilmiştir. Bu çerçevede, IMF'nin kredi araçlarında zaman içinde meydana değişimler; IMF'nin küresel krizden önce kullanmakta olduğu kredi araçları, küresel kriz nedeniyle oluşturmuş olduğu kredi araçları ve küresel kriz nedeniyle güncellenmiş olduğu kredi araçları olmak üzere üç başlık altında ele alınmıştır.

4.2.2.1. IMF'nin Küresel Ekonomik Krizden Önce Kullanmakta Olduğu Kredi Araçları

Başlangıçta IMF'nin ülkelere mali yardım sağlama aracı yalnızca kredi dilimlerinden oluşmaktaydı. 1950'lerde ise stand by anlaşmaları, ödemeler dengesi

problemleri yaşayan ülkelere finansal kaynak yaratmanın en önemli yolu olarak ortaya çıkmıştır. 1952 yılından itibaren kredi dilimlerinden yararlanılması stand by anlaşmalarına bağlanmıştır. Bir stand by anlaşmasının süresi, fonun kısa süreli yardım sağlama amacına uygun olarak, 12-18 ay arasında değişmektedir. Borç alan ülkenin ödeyeceği faiz oranı ise kısa dönem piyasa faiz oranlarına göre belirlenmekte ve geri ödeme beş yıl içerisinde yapılmaktadır (Joyce, 2003:3).

1970'li yıllarda yaşanan ekonomik durgunluk, IMF'nin kısa vadeli mali yardımlardan orta ve uzun vadeli yardım uygulamasına geçmesine neden olmuştur. Bu doğrultuda, 1974 yılında yapısal nedenlere dayanan ödemeler dengesi problemleri yaşayan ülkelere orta vadeli finansal destek sağlanması amacıyla Süresi Uzatılmış Fon Kolaylığı (EFF: **Extended Fund Facility**) oluşturulmuştur (Vreeland, 2003:11). Bu kolaylık sayesinde üye ülkelere kotalarından yüksek oranda (%200 ile %600'ü arasında) kredi kullanabilme hakkı verilmiş ve kullanılan kredinin süresi üç yıl olarak belirlenmiştir. Ayrıca, 1974 yılında enerji fiyatlarındaki hızlı artışlardan dolayı petrol ithalatçısı ülkelere finansman sağlamak amacıyla geçici nitelikte petrol kolaylıkları oluşturulmuştur.

Az gelişmiş ülkelere yönelik olarak imtiyazlı bir kredi programı olan Yapısal Uyum Kolaylığı (SAF: **Structural Adjustment Facility**) 1986 yılında yürürlüğe girmiştir. 1987 yılında bu kolaylığın genişletilmesi ile Güçlendirilmiş Yapısal Uyum Kolaylığı (ESAF: Enhanced Structural Adjustment Facility) oluşturulmuş ve bu kolaylıkla az gelişmiş ülkelerin uyguladıkları orta vadeli yapısal uyum programlarını desteklemek üzere çok düşük faizli ve uzun vadeli kredi vermek amaçlanmıştır.

Tablo 3: IMF'nin Başlıca Kredi Araçları

1952*	Stand By Düzenlemeleri
1974	Süresi Uzatılmış Fon Kolaylığı
1986	Yapısal Uyum Kolaylığı
1987	Güçlendirilmiş Yapısal Uyum Kolaylığı
1995*	Acil Finansman Mekanizması
1996	Yüksek Borçlu Fakir Ülkeler İnsiyatifi
1999	Yoksulluğu Azaltılma ve Büyüme Kolaylığı
2005	Çok Taraflı Borç Yardımı İnsiyatifi
2005*	Dışsal Şok Kolaylığı
2008	Kısa Vadeli Likidite Desteği
2009	Esnek Kredi Hattı İmkânı

Kaynak: www.imf.org

* 2008'de güncellenmiştir.

Küreselleşme neticesinde ortaya çıkan finansal kırılganlıklar nedeniyle IMF, 1995 yılında Acil Finansman Mekanizması'nı (EFM: Emergency Financing Mechanism) oluşturmuştur. Eğer uluslararası bir krizin yarattığı sorunların veya bir ülke ekonomisindeki olumsuz bir gelişmenin krize yol açarak diğer ülkeleri etkilemesi söz konusuysa IMF, EFM'yi devreye sokabilmekte ve bu imkan aracılığıyla

talepte bulunan üye ülkelere kısa sürede destek sağlanabilmektedir. Acil finansman mekanizması standart stand by düzenlemelerindeki işlem sürecini basitleştirip hızlandırmakta, kriz durumunda ülkelerin IMF kaynaklarına erişimini kolaylaştırmaktadır. Aynı zamanda EFM’de, IMF’nin normal stand by düzenlemeleri çerçevesinde oluşturulan kaynağa erişim limitleri bulunmamaktadır. Yani bu desteği talep eden ülkeye kotasına bağlı olmayan ve herhangi bir limitle sınırlanmamış oranlarda destek sağlanabilmektedir. IMF böylelikle krizin büyümesini ve yayılmasını önlemeyi hedeflemektedir. EFM ilk kez 1997’de Asya Krizi sırasında Filipinler, Tayland, Endonezya ve Kore tarafından, ayrıca 2001 yılında Türkiye tarafından kullanılmıştır (Eğilmez, 2008:1).

1996 yılında Dünya Bankası ile ortaklaşa başlatılan Yüksek Borçlu Fakir Ülkeler İnsiyatifi (HIPC: Heavily Indebted Poor Countries), yüksek borcu olan fakir ülkelere yardımda bulunmak ve böylece dünyadaki fakirliği azaltmak amacıyla oluşturulmuş bir kredi aracıdır. 1999 yılında ise ESAF’ın daha da genişletilmesi ile Yoksulluğu Azaltma ve Büyüme Kolaylığı (PRGF: **Poverty Reduction and Growth Facility**) oluşturulmuştur. PRGF ile fakir ülkelere düşük faizli krediler sunularak bu ülkelerde yoksulluğun azaltılması ve sürdürülebilir kalkınmalarının sağlanması hedeflenmiştir.

2005 yılında ise G-8 ülkelerinin bir araya gelmesiyle Çok Taraflı Borç Yardımı İnsiyatifi (MDRI: **Multilateral Debt Relief Initiative**) oluşturulmuştur. IMF bu kolaylık kapsamında borç yükü en ağır olan yoksul ülkelerin bir kısmının borcunu silme kararı almıştır. 2005 yılında oluşturulan bir diğer kredi imkanı (PRGF içinde oluşturulan) Dışsal Şok Kolaylığı (ESF: Exogenous Shock Facility)’dır. IMF bu araçla dışsal şoklara maruz kalan düşük gelirli üye ülkelere politika desteği ve finansal yardım sağlamaktadır. Buna göre; gıda ve petrol fiyatlarındaki değişimler, doğal afetler ve anlaşmazlıklar gibi hükümetin kontrolü dışında meydana gelen dışsal şokların ekonomiyi olumsuz etkilemesi durumunda IMF, ESF aracılığıyla söz konusu ülkelere destek sağlamayı amaçlamıştır.

4.2.2.2. IMF’nin Küresel Ekonomik Krizle Birlikte Oluşturduğu Kredi Araçları

Küresel finansal krizin etkilerinin gelişmiş ülkelere gelişmekte olan ülkelere yayılmasıyla birlikte IMF bu ülkelere yönelik yeni bir kredi imkanı olan Kısa Vadeli Likidite Desteği’ni (SLF: Short-Term Liquidity Facility) yürürlüğe koymuştur. Bu kredi imkanıyla IMF, güçlü ekonomi politikaları ve geçmişten beri süregelen iyi bir ekonomik performansı olmakla birlikte küresel sermaye piyasalarındaki olumsuz gelişmeler nedeniyle geçici likidite sıkıntısı yaşayan gelişmekte olan ülkelere kısa sürede kredi sağlamayı amaçlamaktadır. Oluşturulan bu imkanla IMF, ülkelere kotasının beş katına kadar krediyi, 3 ay vadeli olmak üzere, fon kaynaklarından temin edebilme imkanı tanımaktadır. SLF ile kredi kullanımına uygun görülen ülkeler bu krediyi 12 aylık bir süre içinde en fazla 3 kez kullanabileceklerdir (IMF, 2008a:1).

Temel amacı, gelişmekte olan ülkelere küresel kriz nedeniyle maruz kalabilecekleri geçici döviz likiditesi sorunlarına karşı destek olmak olan SLF'den yararlanabilmek için IMF'nin öngördüğü bazı koşullar bulunmaktadır. İlk koşul başvuran ülkenin son yıllarda yerinde politikalar uygulayarak güçlü bir ekonomik performans yakalamış olmasıdır. Diğer koşullar ise ülkenin halihazırda uluslararası borçlanma piyasalarına erişebilir durumda ve IMF analizlerine göre sürdürülebilir bir borç yükü altında olması olarak sıralanabilir. Bu şartları taşıyan ülkeler programa dahil olmaları halinde IMF'den kullanacakları krediyi geleneksel IMF anlaşmalarındaki süreçler ve politika zorunlulukları olmadan kısa sürede temin edebileceklerdir (TCMB, 2008:10). Bu kolaylık sayesinde ülkelerin hızlı bir şekilde krizle mücadele etmesine imkan tanınmaktadır.

SLF krizde IMF tarafından atılmış önemli bir adım olmakla beraber bazı noktalarda eleştiri alan bir program olmuştur. Öncelikle program kısa vadeli olup geri ödeme süresi çok katıdır. İkinci olarak, üye ülkelere kotalarının en fazla 5 katına kadar kredi kullanımına olanak vermektedir. Son olarak, ülkelere SLF çerçevesinde IMF'den kredi sağlamanın piyasalarda olumsuz izlenim uyandırarak gelişmekte olan ülkelere sermaye kaçışına neden olacağı ileri sürülmektedir. Ortaya çıkardığı aksaklıklar nedeniyle hiçbir üye ülke tarafından henüz kullanılma imkanı olmayan SLF programı, daha sonra küresel kriz şartlarına uygun olmadığı düşünülerek geliştirilmiştir. SLF'nin geliştirilmesiyle Esnek Kredi Hattı (FCL: Flexible Credit Line) adı altında yeni bir borçlanma imkanı oluşturmuştur. FCL'nin SLF'den başlıca farklılıkları; geri ödeme süresinin daha uzun olması, daha fazla miktarda kredi kullanımına olanak vermesi ve ihtiyati olarak da kullanılabilmesidir.

FCL düzenlemelerinin onaylanması, önceden belirlenen yeterlilik kriterlerine uyan ülkeler için söz konusudur. FCL yarı dönem denetimiyle birlikte 6 ay ile 1 yıllık bir süre için kullanılabilen olup geri ödeme süresi 3 ile 5 yıl arasında değişmektedir. FCL kapsamında kredi kullanımı normal limitlere tabi olmayıp, ülkenin durumuna göre belirlenmekte ve taksitlendirme yerine tek ödeme şeklinde gerçekleştirilebilmektedir. Ayrıca FCL ödemeleri stand by anlaşmalarında olduğu gibi belirli politikaların benimsenmesine bağlı değildir. IMF bu kredi hattı ile ön şart olmadan fon kaynaklarına ulaşım izni vermektedir. IMF, FCL ile kredi çekmede üye ülkelere esneklik tanımaktadır. Buna göre; FCL ile sağlanan kredi onaylandığı andan itibaren kullanılabilmesi gibi ülkeler tarafından istenildiği zaman kullanılmak üzere sadece önlem niteliğinde de bulundurulabilmektedir (IMF, 2009b: 2). Yani bu kredi imkanıyla, geçmişteki kredi kullanımının aksine, ülkelere zor duruma düşmeden önce IMF'den "tedbir amaçlı" kredi kullanma olanağı getirilmiştir.

FCL imkanından faydalanabilmek için gerekli kriterler ise IMF tarafından şu şekilde belirlenmiştir (IMF, 2009e:2-3):

- Sürdürülebilir dış denge;
- Özel sermaye girişlerinin baskın olduğu sermaye yapısı;

- Uluslararası sermaye piyasalarına olumlu şartlarda ulaşım imkanının bulunması;
- Sağlam rezerv pozisyonu;
- Sürdürülebilir kamu borç pozisyonunu içeren kamu finansmanının sağlamlığı;
- Sağlam bir para ve kur politikası çerçevesinde, düşük ve istikrarlı enflasyon;
- Bankacılık sisteminde, sistemik bir bankacılık krizine dönüşme riski yaratacak şekilde ödeme güçlüklerinin olmaması;
- Finans sektörünün etkin denetimi;
- Verilerde şeffaf ve güvenilirlik.

Yukarıdaki kriterleri sağlayarak IMF'nin FCL imkanından ilk olarak yararlanan ülke Meksika olmuştur. Meksika'ya Nisan 2009'da FCL kapsamında önlem nitelikli olarak 31.5 milyon SDR (47 milyar dolar) tutarında kaynak sağlanmış ancak sağlanan bu kredi Meksika tarafından kullanılmamıştır. Bununla birlikte, süresi bir yıl olan söz konusu anlaşmanın sona ermesiyle Meksika Mart 2010'da IMF ile FCL kapsamında 31.5 milyon SDR (47 milyar dolar) tutarında yeni bir anlaşma imzalamıştır. Meksika'nın yanı sıra, IMF'den yine önlem nitelikli olarak Polonya 13.7 milyar SDR (20.5 milyar dolar) ve Kolombiya 7 milyar SDR (10.5 milyar dolar) tutarında kredi sağlayarak bu kısa vadeli kredi imkanından faydalanmıştır.

4.2.2.3. IMF'nin Küresel Ekonomik Kriz Nedeniyle Güncellemiş Olduğu Kredi Araçları

Krizle mücadelede yeni kredi imkanları yaratan IMF, aynı zamanda kullanımında olan bazı kredi araçlarını ise güncel ekonomik koşullara uyumunu sağlamak amacıyla yeniden düzenlemiştir. Bu çerçevede; IMF'nin başlıca kredi yardımı sağlama aracı olan stand by düzenlemelerinde olmak üzere, bir ülkedeki krizin diğer ülkelere de yayılmasını engellemek üzere devreye soktuğu EFM'de ve Fon'un düşük gelirli ülkeler için tasarladığı ESF'de birtakım reformlar yapılmıştır.

Stand by düzenlemelerine ilişkin reformlar; esnekliğinin artırılması ve FCL'yi kullanmak için gerekli niteliksel koşullara sahip olmayan ülkelere çıkabilecek krizleri önleme aracı olarak kullanımını amaçlamaktadır. Yeni stand by düzenlemeleri ile ihtiyati olarak da kullanılabilen krediye daha yüksek erişim olanağı getirilmiştir. Aynı zamanda kredinin önceden kullanımına izin verilmesi, ülkelerin politikalarının güçlülüğü dikkate alınarak gözden geçirmelerin ve kredi alımlarının sayısının azaltılması suretiyle esnekliğin artırılması hedeflenmiştir (IMF, 2009d: 3).

Yeni stand by düzenlemeleri ile alınacak kredi hacmi de genişletilmiştir. Buna göre, eski uygulamada ülkeler kotalarının en fazla üç katını kullanabilmekte iken, yeni uygulamada alınabilecek kredi hacmi iki katına çıkarılarak üye ülkelere kotala-

rının altı katına kadar borçlanma imkanı getirilmiştir. Aynı zamanda bu kredinin önemli bir kısmı (toplam kredinin yarısına yakını) stand by düzenlemesinin ilk yılında kullanılabilir.

IMF, Ekim 2008’de krizden etkilenen ülkelere kredi verme sürecini hızlandırmak için EFM’yi devreye sokmuştur. Bu sayede IMF kredilerin hızla onaylanmasına (genellikle 48-72 saat arası) ve ülkelerin kısa sürede krediyi kullanmasına olanak verilmiştir (Weiss, 2008a:4). Küresel mali kriz nedeniyle 2008 yılında Gürcistan, Letonya, Macaristan, Ukrayna, İzlanda ve Pakistan bu imkandan faydalanan ülkeler olmuştur. Bu ülkelere IMF’deki kotalarından yüksek oranda kredi sağlama imkanı verilmiş, aynı zamanda sağlanan kredinin üçte birinden fazlasının kredinin onaylandığı anda kullanılmasına olanak sağlanmıştır.

IMF’nin küresel ekonomik kriz nedeniyle güncellemiş olduğu bir diğer kredi aracı ESF’dir. Krizin etkilerinin gelişmiş ülkelere yayılmasıyla, IMF kendi kontrolleri dışındaki etkenlerin olumsuz etkilediği düşük gelirli ülkelere yardım etmede temel aracı olan ESF’yi güncelleştirme kararı almıştır. Bu doğrultuda gerçekleştirilen güncelleştirmelerle ESF’ye erişim daha hızlı ve kolay hale getirilmiş, ayrıca programın finansman sağlama kapasitesi de yükseltilmiştir.

Güncelleştirilen ESF’nin iki bileşeni bulunmaktadır. Bunlardan hızlı erişim bileşeni ile bir ülke her bir dışsal şok için kotasının %50’sine kadar kaynağı oldukça hızlı bir şekilde ulaşabilmektedir. Bu bileşen tek başına kullanılabileceği gibi daha yüksek oranda kaynağa erişmek üzere birinci adım olarak da kullanılabilir. Yüksek erişim bileşeni ise normal şartlardaki her bir düzenleme için kotanın %150’sine kadar kaynağa ulaşabilmektedir. Bu bileşen hızlı erişim bileşenin devamı niteliğinde olabileceği gibi tek başına da kullanılabilir (IMF, 2009f:2). Güncelleştirilen ESF kredi imkanından, küresel kriz nedeniyle şimdiye kadar Etiyopya, Kırgız Cumhuriyeti, Maldivler, Mozambik, Senegal ve Tanzanya yararlanmış.

IMF’nin kredi çerçevesi reformu kapsamında seyrek kullanıldığı veya hiç kullanılmadığı gerekçesiyle kullanımına son verilen kredi araçları ise; Telafi Edici Finansman Kolaylığı (CFF: Compensatory Financing Facility), Ek Rezerv Kolaylığı (SRF: Supplemental Reserve Facility) ve SLF olmuştur. IMF yetkilileri; EFF’nin ise özellikle yararlı olduğu düşük gelirli ülkelerde devam ettirilmesini destekleme kararı almıştır (IMF, 2009g: 4).

4.3. IMF’de Meydana Gelen Diğer Değişiklikler

Krizle mücadele kapsamında IMF’nin geçirmiş olduğu reform süreci daha çok kredi verme faaliyetlerini kapsamakla birlikte bunun yanında, Fon’un gözetim faaliyetleri ve kota sisteminin düzenlenmesine yönelik önemli adımlar atılmıştır. Krizin büyük ölçüde, gözetim ve denetim eksikliğinden kaynaklandığı yönündeki görüş birliği, IMF’nin gözetim ve denetim faaliyetinin kapsamını bütün ekonomik riskleri dikkate alacak şekilde genişletilmesi yönündeki çalışmaları yoğunlaştırmıştır. IMF’nin modernize edilmesine yönelik çalışmalardan bir diğeri, yönetim refor-

mu kapsamındaki kota ve oy gücü sistemi reformudur. Bu alandaki çalışmalar, yükselen piyasa ekonomileri ve gelişmekte olan ülkelerin IMF yönetiminde daha fazla söz sahibi olabilmesi için kotaların gözden geçirilmesi üzerine yoğunlaşmıştır.

• Gözetim Fonksiyonuna İlişkin Reform

Üye ülkelerin ekonomilerini gözetlemek IMF'nin temel görevlerinden biri olarak kabul edilmektedir. IMF'nin üye ülkelerde gözetim yapmasının temel nedeni ortaya çıkabilecek riskleri önceden saptamak ve bu doğrultuda önlemler alınıp alınmadığını incelemektir. IMF; ulusal, küresel ve bölgesel bazda gerçekleştirdiği gözetim faaliyetlerinin sonucunda WEO, Küresel Finansal İstikrar Raporu (GSFR: Global Financial Stability Report) ve Bölgesel Ekonomik Görünümü Raporu yayınlamaktadır. IMF, GSFR aracılığıyla küresel finansal piyasaların durumunu, WEO ile dünyadaki ekonomik durumu düzenli olarak değerlendirmekte ve Bölgesel Ekonomik Görünümü Raporu'nda da beş ana bölge ile ilgili detaylı analizlere yer vermektedir. Söz konusu beş ana bölge; Asya Pasifik, Avrupa, Orta Doğu ve Orta Asya, Afrika'nın alt Sahara bölgesi ve Batı Yarımküre'dir.

Küresel mali kriz IMF'nin gözetleme fonksiyonunu da gözden geçirmesi gerektiğini göstermiştir. Eleştiriler IMF'nin krizi öngörmekte başarısız olduğu ve dolayısıyla gözetim görevini tam olarak yerine getiremediği üzerinde yoğunlaşmıştır. Buna göre, IMF bir küresel dengesizliğin olabileceği uyarısında bulunmuş ancak bankacılık sisteminde baş gösteren büyük tehlikeyi göz ardı etmiştir. Fon 2008 yılı başlarında banka çöküşleri ve bunun büyüme üzerindeki etkilerini öngören bir uyarıda bulunmuşsa da bu durum krizi önlemede çok geç kalınmış bir hamle olarak nitelendirilmektedir. Bunun çözümü olarak da daha güçlü bir erken uyarı sisteminin gerekliliği ortaya konulmuş; bunun için IMF, Finansal İstikrar Kurulu (FSB: Financial Stability Board) ve Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS: Bank for International Settlements) gibi farklı kuruluşlardan uzmanların arasında ve WEO, GSFR, Finansal Sektör Değerlendirme Programı (FSAP: Financial Sector Assessment Program) gibi fonun kendi yayınları arasında bir koordinasyonun sağlanması gerektiği belirtilmiştir (IMF, 2009h:9).

Küresel krizin gündeme getirdiği eleştirilere tepki olarak İcra Kurulu 2009 Mali Yılında IMF'nin gözetim faaliyetlerinin yeterli ve etkili olmasını sağlamaya yönelik çabalarını yoğunlaştırmıştır. IMF'nin Ekim 2008'de tamamlanan Üç Yılda Bir Gerçekleştirilen Gözetim Gözden Geçirmesi bağlamında Kurul ilk kez bir Gözetim Öncelikleri Beyanı yayınlarak 2011 yılı sonuna kadar olan dönemde IMF'nin gözetim faaliyetlerine ilişkin olarak dört ekonomik öncelikte dört işlemsel öncelik belirlemiştir. Gözden geçirmenin sonunda yapılan görüşmede Direktörler IMF'nin önümüzdeki birkaç yıl içinde gerçekleştireceği gözetimde dört alana öncelik verilmesi gerektiği konusunda görüş birliğine varmışlardır. Bu alanlar; risk değerlendirmesi, makro-fınans bağlantıları, çok uluslu perspektif-dış istikrar ve döviz kuru değerlendirmelerinden oluşmaktadır. Kurul, saptanan önceliklerle ilgili çalışmalarını

sürdürerek, finansal sektöre ilişkin hususların gözetime dahil edilmesi için üstesinden gelinmesi gereken sorunlar konusunda bir seminer düzenlemiştir.

Bunun yanında; IMF başka kuruluşlarla arasındaki işbirliğini güçlendirmeye yönelik ilerleme kaydetmiş, bu bağlamda, FSB ile birlikte bir erken uyarı tatbikatı düzenlenmiştir. Küresel krizin bir kez daha ortaya koymuş olduğu, veri saydamlığını artırma girişimlerini destekleyip güçlendirme gerekliliğine karşılık olarak IMF, ekonomik ve finansal veri gereksinimlerine krizin ışığında, işbirliğine dayalı ve küresel bir açıdan yaklaşılmasını teşvik eden kurumlar arası bir grup kurmuş ve başkanlığını üstlenmiştir. Ayrıca IMF'nin bölgesel, iki taraflı ve çok uluslu gözetim faaliyetleri de devam etmiştir (IMF, 2009a:7).

▪ Kota ve Oy Gücü Sisteminde Reform

IMF'ye üye olan her ülke Fon'a kota adı verilen bir katkı payı ödemektedir. Ülkelerin dünya ekonomisindeki yerine bağlı olarak belirlenen kotalar, üye ülkelerin IMF'den kullanabileceği kredi miktarını belirlemesi yanında, IMF'deki oy haklarının da belirleyicisidir. Üye ülkeler, IMF'deki kota oranlarına bağlı olarak IMF yönetiminde söz sahibi olurlar. IMF'ye üye her ülke 250 sabit oyu yanında, her 100.000 SDR'lik kotası için bir oy hakkına sahip olur¹. Bu nedenle IMF'de en yüksek kotaya sahip ülkeler IMF'nin karar mekanizmasında önemli rol oynarlar.

IMF Ana Sözleşmesi gereğince; IMF'nin üyelere olan finansal yükümlülüklerini yerine getirebilmek için yeterli finansal kaynağa sahip olup olmadığının belirlenmesi amacıyla, kotaların belirli aralıklarla (genellikle her beş yılda bir) gözden geçirilip ayarlanması zorunludur. Yapılan "Genel Kota Artırımı Toplantısı" sonucunda, IMF gerekli gördüğü durumlarda ülke kotalarında artırımına gitmektedir (Taylor vd., 2004:6).

IMF'nin kurulmuş olduğu 1946 yılından bu yana dünyadaki ekonomik güç dağılımında önemli değişimler meydana gelmiştir. Ancak dünya ekonomisindeki gelişmelere rağmen ülkelerin IMF'deki kota ağırlıkları ve oy güçleri önemli ölçüde değişmemiştir. Bu nedenle IMF'ye yöneltilen eleştirilerden biri de ülkelerin temsil güçleri ve oy oranlarıyla ilgilidir. Özellikle yükselen piyasa ekonomilerin IMF'deki kotalarının dünya ekonomisinde buldukları yeri yansıtmaması Fon'u bu konuda reform yapmaya itmiştir. Yapılacak reformlarla düşük gelirli ülkeler ve yükselen piyasaların IMF yönetimine katılımı ve kota paylarında iyileştirme yapılması ve bu ülkelerin IMF yönetiminde daha fazla söz sahibi olabilmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda, ülkelerin dünya ekonomisindeki ağırlık ve rollerine göre yeni gruplandırılmaları yapılmıştır.

Söz konusu büyük ölçekli kota ve temsil reformu yaklaşık iki yıl süren tasarım aşamasının ardından 28 Nisan 2008 tarihinde, IMF'nin Yönetim Kurulu tarafın-

¹250 olan sabit oy sayısı Nisan 2008 tarihinde kabul edilen büyük ölçekli kota ve temsil reformu ile IMF Güvernörler Kurulu tarafından alınan kararla 750'ye yükseltilmiştir.

dan kabul edilmiştir. Bu reformun amacı, düşük gelirli IMF üye ülkelerinin karar aşamasına katılımını ve temsilini arttırırken, kotaların değişen ekonomik dengelere daha duyarlı olmasını sağlamaktır. IMF üyeleri, Eylül 2006'da Çin, Kore, Meksika ve Türkiye'nin geçici olarak kotalarının arttırılmasına karar vermiştir. Nisan 2008'de, Yönetim Kurulu yeni bir kota formülü anlaşmasını; bu yeni kota formülüne göre hesaplanacak ve 54 ülkeyi kapsayacak olan ikinci tur geçici artışları; düşük gelirli ülkelerin temsilini arttırmak için temel oyların üçe katlanmasını ve Kurul'daki Afrika ülkelerine ait iki koltuk için Alternatif Yönetim Direktörü atanmasını içeren bir reform paketini onaylamıştır. Bunun yanı sıra, bu reform kota ve oy oranlarının her beş yılda bir yeniden düzenlenmesini içermektedir (IMF, 2009i:1).

IMF, ilk üyelerin kotalarının belirlenmesinde "Bretton Woods Formülü" denilen bir formül kullanmıştır. 1960'ların başlarına kadar kotaların belirlenmesinde kullanılan bu formüle daha sonra dört formülün daha eklenmesiyle kotaların hesaplanmasında "Çoklu Formül Yaklaşımı" kullanılmaya başlanmıştır. Bu formüllerde; altın ve döviz rezervlerini, cari işlemler bilançosunu, üyelerin ortalama ithalat ve ihracat hacimlerini ve milli gelirlerini kapsayan veriler kullanılmaktadır. Bretton Woods Formülü ve diğer dört kota formülü Tablo 4'de sunulmuştur (Taylor vd., 2004:6):

Tablo 4: Kota Hesaplama Formülleri

Bretton Woods Formülü	$Q_1 = (0.01Y + 0.025R + 0.05P + 0.2276VC) (1 + C / Y)$
Formül III	$Q_2 = (0,0065Y + 0,0205125R + 0,078P + 0,4052VC) (1 + C / Y)$
Formül IV	$Q_3 = (0.0045Y + 0,03896768R + 0,07P + 0,76976VC) (1 + C / Y)$
Formül M4	$Q_4 = (0,005Y + 0,042280464R + 0,044 (P + C) + 0,8352VC)$
Formül M7	$Q_5 = (0,0045Y + 0,05281008R + 0,039 (P + C) + 1,0432VC)$

Tablo 4'deki formüllerde;

Q1, Q2, Q3, Q4, Q5 = Her bir formüle göre hesaplanan kotayı;

Y = Üye ülkenin kota artırım dönemindeki GSYİH'sını;

R = Üye ülkenin kota artırım dönemindeki ortalama rezervlerini;

P = Üye ülkenin son beş yıllık dönemdeki cari dış ödemelerinin yıllık ortalamasını;

C = Üye ülkenin son beş yıllık dönemdeki cari dış gelirlerinin yıllık ortalamasını;

VC = Üye ülkenin son 13 yıllık dönemdeki beş yıllık hareketli ortalamadan standart sapma olarak hesaplanmış cari dış gelirlerdeki değişmeyi temsil etmektedir.

Yeni kota formülü ise; GSYİH, dış piyasalara açıklık, istikrar ve rezervler olmak üzere dört değişkeni içermektedir. Bu değişkenlerin ağırlıkları sırasıyla %50, %30, %15 ve %5'dir. Yeni kota formülünde, GSYİH değişkeni hem piyasa döviz

kurları (%60 ağırlığında) hem de satın alma gücü paritesi (%40 ağırlığında) ile hesaplanarak dikkate alınmaktadır. Söz konusu yeni kota formülü aşağıdaki şekilde formüle edilmiştir (IMF, 2008b:2):

$$CQS = (0.5*Y + 0.3*O + 0.15*V + 0.05*R)^k$$

Formülde;

CQS = Üye ülkenin hesaplanan kota payını;

Y = Üye ülkenin üç yıllık dönemdeki piyasa döviz kurları ve satın alma gücü paritesi ile hesaplanan GSYİH'sını;

O = Üye ülkenin son beş yıllık dönemdeki cari gelir ve cari giderlerinin toplamının yıllık ortalamasını;

V = Üye ülkenin cari gelirlerindeki ve net sermaye akımlarındaki değişmeyi;

R = Üye ülkenin bir yılın üzerindeki resmi rezervlerinin 12 aylık ortalamasını;

k = 0.95 oranındaki bir sıkıştırma faktörünü ifade etmektedir.

Sonuç olarak; yukarıdaki kota formülüyle hesaplanan yeni kota oranlarının ülkelerin dünya ekonomisindeki yerini ve önemini daha doğru bir şekilde yansıtması hedeflenmektedir.

5. Sonuç ve Değerlendirme

Yaşanan son küresel mali kriz IMF'ye son yıllarda kaybettiği önemini geri kazanması için büyük bir fırsat sunmuştur. IMF'nin yeniden küresel finansal sistemin merkezinde yer almasında en büyük etken kriz nedeniyle büyük bir fon sıkıntısı yaşayan ülkelerin yeniden IMF'ye başvurmak zorunda kalmalarıdır. IMF bu süreçte, ilk olarak krizin etkisine uğrayan ülkelere krizin zorluklarıyla başa çıkmada yardımcı olmak için harekete geçmiş ve küresel finansal sistemin istikrara kavuşturulmasında öncü bir rol oynamaya çalışmıştır. Bütün bunların sağlanması ise IMF'nin görev tanımında kapsamlı bir dönüşümü zorunlu kılmıştır. Bu kapsamda IMF kendi deyimiyle bir yeniden yapılanma sürecine girmiş, Fon'un görev ve sorumlulukları yeniden belirlenmiştir.

IMF küresel kriz nedeniyle girmiş olduğu yeniden yapılanma sürecinde kredi çerçevesinde geniş kapsamlı bir gözden geçirmeye gitmiştir. Fon ilk olarak krizden etkilenen ülkelere finansal yardımda bulunabilmek üzere, yeterli kaynağa sahip olabilmek için, kaynak artırımı yoluna gitmiştir. Bu konuda en büyük destek G-20 ülkelerinden gelmiştir. 2 Nisan 2009 tarihindeki G-20 Liderler Zirvesi'nde IMF kaynaklarının artırılması kararı alınmıştır. Fon kaynaklarının arttırılmasında ikili borçlanma anlaşmaları, NAB'ın genişletilmesi ve altın satışı gibi yollara başvurulmuştur. IMF kaynaklarının arttırılmasının temelinde sadece mevcut krizin değil, gelecekte ortaya

çıkabilecek muhtemel krizlerin de olumsuz etkilerinin kısa sürede ortadan kaldırılmasını kolaylaştırma amacı yatmaktadır.

IMF krizle mücadele kapsamında, üyelere finansal yardım sağlamanın temel yolu kabul edilen kredi araçlarını arttırmış, bunun yanında mevcut kredi araçları da üye ülkelerin ihtiyaçlarına daha iyi karşılık verecek şekilde gözden geçirip modernleştirmiştir. Kredi araçlarındaki reformlar krizden etkilenen ülkelerin daha fazla krediye, daha kısa sürede ve daha az koşulla ulaşabilmesini sağlamak amacıyla yapılmıştır. Bu doğrultuda IMF kredi kullanımında öngördüğü koşulluluk prensibini önemli ölçüde gevşetmiş, krizde üye ülkelere daha yüksek miktarda krediyi daha esnek koşullarda sağlama imkanı sunmuştur. IMF'nin krize karşı oluşturmuş olduğu FCL imkanı esnek kullanım özelliklerinden dolayı krizde öne çıkan kredi araçlarından olmuştur. FCL imkanı sağlanan kredi miktarının fazla olması, geri ödeme süresinin uzunluğu, alınan kredinin ihtiyati olarak da kullanılabilmesi gibi özellikleriye kriz şartlarına uygun bir kredi aracı olmuştur.

Krizde reel sektör ile finansal sektör arasındaki bağlantıların daha detaylı analizinin gerekli olduğunu anlaşılması, IMF'nin sistem risklerine odaklanan daha iyi gözetim ve denetim için çabalarını yoğunlaştırmasına neden olmuştur. Bu kapsamda Fon, gözetim önceliklerini yeniden belirlemiş, risk analizlerini reel sektörle finansal sektör arasındaki bağlantılar da dahil olmak üzere genişletme kararı almıştır. IMF ayrıca daha etkin bir gözetim için başta FSB olmak üzere diğer uluslararası finansal kurumlarla işbirliğini güçlendirmek için çalışmalar başlatmıştır. FSB ile Erken Uyarı Sistemi'nin başlatılması bu alandaki faaliyetlerin önemli bir parçasıdır. Böylece finansal sistemdeki kırılganlıkları önceden tespit ederek gelecekte krizlerin meydana gelmesini önlemek amaçlanmıştır.

IMF'nin modernizasyonu kapsamında atılan adımlardan bir diğeri kota ve oy gücü reformudur. Kota ve oy gücü reformu ile temsil hakkı az olan yükselen piyasa ekonomilerinin dünya ekonomisindeki ağırlık ve rollerini yansıtacak şekilde kotalarının artırılması kararı alınmıştır. Böylece gelişmekte olan ülkeler hem IMF yönetiminde daha fazla söz sahibi olabilecek hem de IMF kaynaklarından daha fazla yararlanma hakkı elde edebileceklerdir.

Söz konusu reformlarla IMF yeniden küresel ekonomik sistemin önde gelen kurumlarından biri olmaya çalışmaktadır. Tüm bunların IMF'yi dünya ekonomisinde hedeflediği konuma getirip getirmeyeceği ise ancak ilerleyen zamanlarda gözlemlenebilecektir.

Kaynaklar

BAGCI, P. ve PERRAUDIN, W. (1997), "Do IMF Programs Work?", Global Economic Institutions Working Paper.

BARRO, Robert J. ve LEE, Jong-Wha (2003), "IMF Programs: Who is Chosen and What are The Effects?", Internet Adresi; <http://dspace.anu.edu.au/>

bitstream/1885/40130/2/wp-econ-2003-09.pdf, Erişim Tarihi: 15.04.2010.

BIRD, Graham (1996), "Borrowing From the IMF: The Policy Implications of Recent Empirical Research" *World Development*, 24 (11), 1753-1760.

CONNORS, T. (1979), "The Apparent Effects of Recent IMF Stabilization Programs", *International Finance Discussion Paper*, 135, İnternet Adresi; <http://www.federalreserve.gov/pubs/ifdp/1979/135/ifdp135.pdf>, Erişim Tarihi: 15.04.2010.

CONWAY, P. (1994), "IMF Lending Programs: Participation and Impact", *Journal of Development Economics*, 45, 365-391.

DICKS-MIREAUX, L., MECAGNI, M. ve SCHADLER, S. (2000), "Evaluating the Effect of IMF Lending to Low-Income Countries", *Journal of Development Economics*, 62, 495-526.

DREHER, Axel (2005), "IMF and Economic Growth: The Effects of Programs, Loans and Compliance with Conditionality", İnternet Adresi; <http://129.3.20.41/eps/if/papers/0404/0404004.pdf>, Erişim Tarihi: 20.05.2010.

EDWARDS, Sebastian ve SANTAELLA, Julio A. (1992), "Devaluation Controversies in the Developing Countries: Lessons From the Bretton Woods Era", *NBER Working Paper*, 4047, İnternet Adresi; <http://www.nber.org/papers/w4047.pdf>, Erişim Tarihi: 15.04.2010.

EĞİLMEZ, Mahfi (2008), "IMF'den Ümük Sıkmayan Yeni İmkân", İnternet Adresi; <http://www.radikal.com.tr/Default.aspx?aType=YazarYazisi&ArticleID=906366&Yazar=MAHF%C4%B0%20E%C4%9E%C4%B0LMEZ&Date=02.11.2008&CategoryID=101>, Erişim Tarihi: 15.04.2010, Radikal.

EASTERLY, W. (2005), "What did Structural Adjustment Adjust? The Association of Policies and Growth with Repeated IMF and World Bank Adjustment Loans", *Journal of Development Economics*, 76 (1), 1-22.

GOTTSELIG, Glenn (2009a), "IMF Küresel Ekonomiye 283 Milyar \$ Değerinde SDR Enjekte Ederek Rezervleri Artırıyor", *IMF Survey Online*, İnternet Adresi; <http://www.imf.org/external/lang/Turkish/pubs/FT/survey/so/2009/pol082809at.pdf>, Erişim Tarihi: 15.04.2010.

GOTTSELIG, Glenn (2009b), "IMF to Proceed with Limited Sales of Gold", *IMF Survey Online*, İnternet Adresi; <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2009/POL091809A.htm>, Erişim Tarihi: 15.04.2010.

GOLDSTEIN, M. ve MONTIEL P. (1986), "Evaluating Fund Stabilization Programs with Multicountry Data: Some Methodological Pitfalls", *IMF Staff Papers*, 33, 304-344.

HARDOY, I. (2002), "Effect of IMF Programmes on Growth: A Reappraisal Using the Method of Matching", Internet Adresi: <http://www.oekonomi.uio.no/aktuelt/arrangementer/Torsdagseminaret/2002/torsdag-h02/hardoy.pdf>, Erişim Tarihi: 20.05.2010.

HAYALOĞLU, Pınar (2008), "Türkiye'de Uygulanan IMF Destekli İstikrar Programlarının Makroekonomik Sonuçları", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.

HUTCHISON, M. Michael (2001), "A Cure Worse than the Disease? Currency Crises and the Output Costs of IMF-Supported Stabilisation Programs", Working Paper, 8305, 1-51.

HUTCHISON, M. Michael ve NOY, Ilan (2003), "Macroeconomic Effects of IMF-Sponsored programs in Latin America: Output Costs, Program Recidivism and the Vicious Cycle of Failed Stabilizations", Journal of International Money and Finance, 22, 991-1014.

IMF, (2008a), "IMF Creates Short-Term Liquidity Facility for Market-Access Countries", Press Release, 08/262, Internet Adresi: <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2008/pr08262.htm>, Erişim Tarihi: 15.05.2010.

IMF, (2008b), "Reform of Quota and Voice in the International Monetary Fund", Report of the Executive Board to the Board of Governors, Internet Adresi <http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2008/032108.pdf>, Erişim Tarihi: 15.05.2010.

IMF, (2009a), "IMF Yıllık Raporu 2009", Internet Adresi: http://www.imf.org/external/lang/turkish/pubs/ft/ar/2009/pdf/ar09_tur.pdf, Erişim Tarihi: 15.05.2010.

IMF, (2009b), "IMF Lending", IMF Factsheet, Internet Adresi: <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/pdf/howlend.pdf>, Erişim Tarihi: 20.05.2010.

IMF, (2009c), "A Changing IMF - Responding to the Crisis", IMF Factsheet, Internet Adresi: <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/pdf/changing.pdf>, Erişim Tarihi: 10.05.2010.

IMF, (2009d), "IMF Overhauls Lending Framework", Press Release, 09/85, Internet Adresi: <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2009/pr0985.htm>, Erişim Tarihi: 15.05.2010.

IMF, (2009e), "IMF Implements Major Lending Policy Improvements", Internet Adresi; <http://www.imf.org/external/np/pdr/fac/2009/pdf/032409.pdf>, Erişim Tarihi: 15.05.2010.

IMF, (2009f), "The Exogenous Shocks Facility (ESF)", IMF Factsheet, Internet Adresi; <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/esf.htm>, Erişim Tarihi: 18.03.2010.

IMF, (2009g), "IMF Overhauls Nonconcessional Lending Facilities and Conditionality", Public Information Notice (PIN), 09/40, Internet Adresi; <http://www.imf.org/external/np/sec/pn/2009/pn0940.htm>, Erişim Tarihi: 15.04.2010.

IMF, (2009h), "Initial Lessons of the Crisis", Internet Adresi; <http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2009/020609.pdf>, Erişim Tarihi: 15.04.2010.

IMF, (2009i), "IMF Kotaları", IMF Factsheet, Internet Adresi; <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/tur/quotast.pdf>, Erişim Tarihi: 16.05.2010.

IMF, (2009j), "About the IMF", Income Model Reform, Internet Adresi; <http://www.imf.org/external/about/income.htm>, Erişim Tarihi: 16.05.2010.

SANFORD, Jonathan E. ve WEISS, Martin A. 2009, "The Global Financial Crisis: Increasing IMF Resources and the Role of Congress", Congressional Research Service, Internet Adresi; <http://www.usembassy.it/pdf/other/R40578.pdf>, Erişim Tarihi: 15.03.2010.

JOYCE, P. Joseph (2003), "Time Present and Time Past: A Duration Analysis of IMF Programs Spells", Federal Reserve Bank of Boston Working Paper, 01-02, 1-33.

KHAN, M.S. (1990), "The Macroeconomic Effects of Fund-Supported Adjustment Programs", IMF Staff Papers, 37, 195-231.

KILLICK, T., MALIK, M. ve MANUEL M. (1992), "What Can we Know About the Effects of IMF Programmes?", World Economy, 15(5), 575-597.

MAKROSKOP (2009), "Evdeki Hesap Çarşıya Uyarsa...", Makroskop Haftalık Ekonomi ve Strateji Raporu, Internet Adresi; <http://www.fortis.com.tr/bilgibankasi/pdf/makroskop2009/Makroskop-30Mart-5Nisan2009.pdf>, Erişim Tarihi: 20.04.2010.

PRZEWORSKI, Adam ve VREELAND, James R. (2000), "The Effect of IMF Programs on Economic Growth", Journal of Development Economics, 62, 385-421.

SCHADLER, S., ROZWADOWSKI, F., TIWIARI, S. ve ROBINSON, D. (1993), "Economic Adjustment in Low-Income Countries-Experience Under the Enhanced Structural Adjustment Facility", IMF Occasional Paper, 106, 1-66.

SHIN, Annys ve HEATH, Thomas (2009), "Global Fiscal Crisis Brings Renewed Role for IMF", Internet Adresi; <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2009/04/03/AR2009040303687.html>, Erişim Tarihi: 15.05.2010.

TAYLOR, Karen TIPPING, Craig ve MCKISSACK, Adam (2004), "IMF Quotas, Representation and Governance", Treasury Working Paper, 2004-03, 1-31.

TCMB (2009), Finansal İstikrar Raporu, Mayıs, Sayı 8, Internet Adresi; http://www.tcmb.gov.tr/yeni/evds/yayin/finist/Fir_TamMetin8.pdf, Erişim Tarihi: 18.05.2010.

TEPAV (2008), "2007-08 Küresel Finans Krizi ve Türkiye: Etkiler ve Öneriler". Internet Adresi;http://www.tepav.org.tr/tur/admin/dosyabul/upload/2007_08_Kuresel_Finans_Krizi_ve_Turkiye.pdf, Erişim Tarihi: 15.05.2010.

VREELAND, James R. (2000), "The Effect of IMF Programs on Economic Growth", Journal of Development Economics, 62, 385-421.

WEEKS-BROWN, RHODA (2009), "The IMF's Response to The Global Financial Crisis", Annual International Summer Conference, Towards New International and European Financial Architectures.

WEO (2009), Internet Adresi; <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2009/01/pdf/text.pdf>, Erişim Tarihi: 20.05.2010.

WEO Data Base (2009), Internet Adresi; <http://www.imf.org/external/ns/cs.aspx?id=28>, Erişim Tarihi: 15.05.2010.

WEISS Martin A. (2008a), "The Global Financial Crisis: The Role of the International Monetary Fund (IMF)", CRS Report for Congress, Internet Adresi; <http://fpc.state.gov/documents/organization/112052.pdf>, Erişim Tarihi: 15.05.2010.

WEISS Martin A. (2008b), "International Monetary Fund: Reforming Country Representation", Congressional Research Service, CRS Report for Congress, Internet Adresi; <http://www.policyarchive.org/handle/10207/bitstreams/18950.pdf>, Erişim Tarihi: 15.05.2010.